

18. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1996 року № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

19. Про позашкільну освіту : Закон України від 22 червня 2000 року № 1841-ІІІ // Офіційний вісник України. – 2000. – № 29. – Ст. 1190.

20. Про схвалення Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. : Указ Президента України від 25 червня 2013 р. // Офіційний вісник України. – 2013. – № 50. – Ст.1783.

21. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року, ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 року // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Т.1. – Ст. 2125.

ABSTRACT

Anzhela Stepchenko, PhD

This article would focus on legal aspects of extracurricular environmental education in Ukrainian educational institutions. The Ukrainian legislation and its tendencies would be studied as well. Finally, we would offer solutions in order to eliminate the detected problems in this sphere.

Environmental education is one of the priorities in the course of sustainable development in the world, as well as in Ukraine. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part was ratified via adoption of the Law of Ukraine from 16.09.2014. In particular, Art.361 of the Agreement provides cooperation in the areas of environmental education and training. The improvement of the legal regulation of environmental education, including extracurricular one, is an urgent task Ukrainian legal science.

Specific legal act that is devoted to extracurricular education, in addition to the Law of Ukraine On Education, is the Law of Ukraine On extracurricular education. In the course of this research, the special interest shall be showed to environmental and naturalistic direction. Under Art.15 of the Law On extracurricular education this direction involves getting acquainted with knowledge about the environment, environmental culture, problems in this sphere, practical work under nature conseravation programmes, gaining skills in agriculture, floriculture, forestry, horticulture, mushroom production and bee keeping (Art. 15).

One of the stages of development of legal regulation in the field of extracurricular environmental education was approved in 2015 by the Ministry of Education and Science of Ukraine via numerous regulations on the organization and activities of student forestry, student teaching and research livestock facilities, student greenhouses and student teaching and research plots. In such institutions students may have direct contact with environment, in particular, land, forest, animal and plant life.

In addition, National Ecological Youth Center should be distinguished among the variety of institutions involved in extracurricular environmental education in Ukraine. Center is authorised to manage and coordinate Child Ukrainian Union Children's Environmental Parliament and Natural School of Students that are outstanding institutions among others in this sphere.

One of the future directions of improvement of legal regulation in the field of environmental education is the creation of districts for environmental education and appropriate regulation of such reform. Some changes in the organization of school education also are expected due to the Draft Law of Ukraine On Education.

As analysis showed, regulations that determine the content of the environmental extracurricular education, aims and objectives of the extracurricular institutions, do not provide any legal issues for pupils and students to be acquainted with. To our contention, it would be appropriate to familiarize students with the relevant legal aspects of environmental protection. For example, while working in forestry, student teaching and research plots, greenhouses and livestock complexes students may study the basics of forest law, land law, the legal regyme of animals and plants. Accordingly, we conclude that legal regulation of extracurricular environmental education in Ukraine shall be developed via extension of legal framework within this sphere.

УДК 349.7

ЧИННИК ЯДЕРНОЇ ТА РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ЦІНІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Сушик О.В.

*(кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права Київського
національного університету імені Тараса Шевченка)*

Анотація. *Стаття присвячена розвитку правового регулювання забезпечення ядерної та радіаційної безпеки після Чорнобильської катастрофи. В статті проаналізоване вітчизняне ядерне законодавство, що на сьогодні не становить єдиної узгодженої системи. Зроблений висновок, що процес імплементації норм законодавства ЄС у сфері безпеки використання ядерної енергії дозволить виявити*

основні недоліки та механізми удосконалення національного законодавства, з метою недопущення повторення Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу.

Ключові слова: використання ядерної енергії, радіаційна безпека, ядерна безпека, Чорнобильська катастрофа.

Анотація. Стаття посвячена розвитку правового регулювання забезпечення ядерної і радіаційної безпеки після Чорнобильської катастрофи. В статті проаналізовано національне ядерне законодавство, на сьогоднішній день не складає єдиної узгодженої системи. Сделан вывод, что процесс имплементации норм законодательства ЕС в сфере безопасности использования ядерной энергии позволит выявить основные недостатки и механизмы совершенствования национального законодательства, с целью недопущения повторения Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу

Ключевые слова: использование ядерной энергии, радиационная безопасность, ядерная безопасность, Чернобыльская катастрофа.

Summary The article is devoted to the development of legal regulation of nuclear and radiation safety after the Chernobyl disaster. In this article analyzed the domestic nuclear legislation that currently do not have coordinate system. Implementation of EU legislation in the field of nuclear and radiation safety will reveal major shortcomings of the current state of affairs and, at the same time, mechanisms to improve Ukraine's national legislation with the aim of preventing another Chernobyl disaster in the future.

Keywords: nuclear energy use, radiation safety, nuclear safety, the Chernobyl disaster.

Постановка проблеми. Якщо запитати середньостатистичного європейця, що Ви знаєте про Україну? відповіді можуть відрізнитися, але стовідсотково серед них буде катастрофа на Чорнобильській АЕС. Слово “Чорнобиль” у світі почули раніше ніж слово Україна. І коли на карті світу постала держава Україна, її координати наводили за кодовим словом Чорнобиль...

Чорнобильська катастрофа 26 квітня 1986 року стала подією великого суспільно-політичного значення для СРСР і світу. Радіоактивна хмара від катастрофи пройшла над європейською частиною СРСР, більшою частиною Європи, східною частиною США. За підрахунками вчених, сумарний викид радіоактивних речовин становив 50 млн кюрі, що можна порівняти за наслідками з 500 вибухами атомних бомб, скинутих 1945 року на Хіросіму.

Аналіз причин аварії проводили організації та окремі спеціалісти, як у колишньому СРСР, так і за його межами. На сьогодні фахівці вказують на наявність декількох причин Чорнобильської катастрофи: 1) відсутність розвинутої системи ядерного законодавства, а саме невиконання принципу повної відповідальності експлуатуючою організацією за безпеку ядерної установки; 2) недостатня увага до людського фактору та його можливому впливу на безпеку АЕС; 3) недостатня увага до досвіду інших держав та відставання методології аналізу безпеки ядерних енергетичних установок СРСР [1].

У зв'язку з вищевикладеним, питання правового забезпечення ядерної та радіаційної безпеки, починаючи з 1986 року, нажалі і на сьогодні є актуальним.

Стан дослідження. Дослідження окремих питань щодо забезпечення радіаційної безпеки знайшли своє відображення в монографічних дослідженнях Г.І. Балюк “Ядерне право України: стан і перспективи розвитку(правові аспекти радіоекології)” (1996 р.), “Правові аспекти забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки в Україні”(1997 р.) та в ряді її статей, в яких досліджувались питання пов'язані з правовим регулюванням забезпечення радіаційної безпеки. Поняття ядерної та радіаційної безпеки (радіоекологічної безпеки) як передумови та складової екологічної безпеки також обґрунтовані Г.І. Балюк в докторській дисертації на тему “Проблеми формування та становлення ядерного права України”(2000 р.). Правові питання ліцензування у сфері використання ядерної енергії, державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки в Україні розкриває у своїх наукових статтях С.Г. Плачкова. Кордюк О.Г. певну увагу приділяє системі нормативного регулювання ядерної і радіаційної безпеки та генеральній схемі нормативних документів з ядерної та радіаційної безпеки, а питання пов'язані з цивільно-правовою відповідальністю за ядерну шкоду та ядерним страхуванням досліджує Ю.М. Крупка. Організаційно-правовий аспект контролю у галузі забезпечення

ядерної та радіаційної безпеки з позицій теорії управління висвітлює у своєму дисертаційному дослідженні А.Л. Деркач (2007 р.).

На сьогодні питання правового забезпечення ядерної та радіаційної безпеки продовжують висвітлюватись у наукових працях вчених. Зокрема, О.В. Сушик, у 2010 році захистила кандидатську дисертацію на тему: “Правові засади забезпечення радіаційної безпеки за законодавством України” та продовжує досліджувати питання забезпечення радіаційної безпеки у міжнародному, європейському законодавстві. О.Ю. Кронда, яка у 2012 році захистила кандидатську дисертацію на тему: “Правове регулювання поведження з радіоактивними відходами” і на сьогодні досліджує правові засади забезпечення радіаційної безпеки у сфері поведження з радіоактивними відходами

Мета статті. Важливим в контексті нашого дослідження є показати, що після Чорнобильської катастрофи, Україна, як незалежна держава, приділяла увагу правовому забезпеченню ядерної та радіаційної безпеки, розвивала своє законодавство у визначеній сфері та на сьогодні зіткнулась з політичними реаліями, які нажаль негативно впливають на правове забезпечення ядерної та радіаційної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Чорнобильська катастрофа показала, що на той час в Україні, були відсутні механізми забезпечення ядерної та радіаційної безпеки населення, а особливо правовий. Вже перші політичні документи нашої незалежної держави містили нормативно-правові вимоги, спрямовані на забезпечення радіаційної безпеки. Зокрема, в Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. [2] зафіксовано, що на державу покладається обов'язок щодо забезпечення екологічної безпеки громадян, збереження генофонду народу, передбачається можливість заборони та припинення функціонування будь-яких підприємств, установ, організацій та інших об'єктів, якщо вони спроможні створити загрозу екологічної безпеки .

Першими кроками на шляху створення ядерного законодавства стали, не зважаючи на їх локальний характер і неможливість забезпечити правовий захист населення в разі інших ядерних інцидентів, Закони України “Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи” від 27 лютого 1991 р. [3] та “Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” від 27 лютого 1991 р. [4]

В основу формування системи правового регулювання забезпечення ядерної та радіаційної безпеки, на нашу думку, було покладено Концепцію державного регулювання безпеки та управління ядерною галуззю в Україні, затверджену постановою Верховної Ради України від 15 січня 1994 р. [5], що передбачає наявність: 1) законодавчої бази, яка регламентує будь-яку діяльність у галузі використання ядерної енергії; 2) державного органу (органів), який здійснює управління об'єктами атомної енергії; 3) системи державного регулювання і нагляду за дотриманням правил і норм безпеки на об'єктах атомної енергії; 4) експлуатуючої організації для об'єктів атомної енергії, яка несе повну відповідальність перед суспільством і державою за їх безпечну експлуатацію.

У листопаді 1994 р Законом України було ратифіковано Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 р. [6]. Передавши ратифікаційні грамоти щодо приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, Україна (разом із Російською Федерацією, США та Великою Британією) підписала Меморандум про гарантії ядерної безпеки у зв'язку з приєднанням України до ДНЯЗ (Будапештський меморандум).

У 1996 році в Конституції України[7] було зафіксовано, що “подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави”(ст.16).

Слід констатувати, що після Чорнобильської катастрофи Україна розпочала формування національного ядерного законодавства лише у 1995 році. На сьогодні, основними вітчизняними законодавчими актами, в яких визначаються правові засади забезпечення ядерної та радіаційної безпеки, є закони України: “Про використання

ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 р. [8], “Про поводження з радіоактивними відходами” від 30 червня 1995 р. [9], “Про видобування і переробку уранових руд” від 19 листопада 1997 р. [10], “Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання” від 14 січня 1998 р. [11], “Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії” від 11 січня 2000 р. [12], “Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання” від 19 жовтня 2000 р. [13], “Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення” від 13 грудня 2001 р. [14], “Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об’єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення” від 8 вересня 2005 р. [15] та ряд інших.

На сьогодні Україна є учасницею усіх важливих міжнародних конвенцій у сфері використання ядерної енергії. Серед міжнародно-правових джерел, ратифікованих Верховною Радою України, які є частиною національного законодавства (ч.1 ст.9 Конституції України), слід виокремити наступні: “Об’єднану конвенцію про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами” від 5 вересня 1997 р. [16], “Конвенцію про ядерну безпеку” від 17 червня 1994 р. [17], “Конвенцію про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок” від 6 травня 1987 р. [18], “Про допомогу в разі ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації” від 26 вересня 1986 р. [19], “Конвенцію про оперативне оповіщення про ядерну аварію” від 26 вересня 1986 р. [20], “Віденську конвенцію про цивільну відповідальність за ядерну шкоду” від 21 травня 1963 р. [21] та інші.

Однак правова ситуація, що склалася в державі у цій сфері, характеризується значною розпорошеністю важливих положень ядерного законодавства, в численній кількості нормативно-правових актів різної юридичної сили, різної сфери застосування. Як наслідок, вітчизняне ядерне законодавство не становить сьогодні єдиної узгодженої системи. Окремі регулятивні положення, що містяться в підзаконних актах, потребують підвищення їх юридичної сили до законодавчого рівня. Водночас деякі положення норм ядерного законодавства мають бути скасовані як такі, що втратили своє регулююче значення. За наведених обставин актуальним є питання розробки Кодексу законів України про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку.

Разом з тим протягом останніх двох років для України настали важкі часи, враховуючи наші політичні реалії.

На сьогодні в Україні є Проект Закону України «Про денонсацію Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року» березень 2014 року, [22], що спрямований на захист національних інтересів України та національної безпеки України у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації в Криму, що грубо порушує принципові засади міжнародного публічного права та чинні міжнародні зобов’язання Російської Федерації. Слід наголосити, що Будапештський меморандум на сьогодні не спрацьовує, не є гарантією системи колективної ядерної та радіаційної безпеки.

Голова Державної інспекції ядерного регулювання України Сергій Божко визнав нові виклики, які постали перед державним регулюючим органом у сфері забезпечення ядерної безпеки у зв’язку з втратою регулюючого контролю Держатомрегулювання в АРК та на сході країни. Про втрату контролю України над ядерними матеріалами, які є предметом Угоди про гарантії нерозповсюдження ядерної зброї та знаходяться на території півострову Крим та на тимчасово окупованій території Донецької та Луганської областей, було поінформовано МАГАТЕ у спеціальному звіті 26 березня 2014 року. Він також зазначив, що проведення антитерористичної операції у 2014-2016 роках спонукало Україну значно посилити систему фізичного захисту ядерних та радіаційних об’єктів[23].

Українська атомна енергетика продовжує курс на зменшення залежності від постачань ядерного палива з Росії. Український оператор атомних електростанцій "Енергоатом" укладає договори про поставку ядерного палива від американської компанії

Westinghouse [24], та з австралійськими компаніями[25]. Планується також розв'язати проблему транспортування і утилізацію відпрацьованого ядерного палива до РФ. Зокрема, централізоване сховище для зберігання відпрацьованого ядерного палива реакторів типу ВВЕР вітчизняних атомних електростанцій будується в Київській області в зоні відчуження території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи (Закон України "Про поводження з відпрацьованим ядерним паливом щодо розміщення, проектування та будівництва централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива реакторів типу ВВЕР вітчизняних атомних електростанцій" від 9 лютого 2012 р. [26]).

Законом України "Про загальнодержавну програму зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта" Укриття "на екологічно безпечну систему" від 15 січня 2009 р. [27] визначаються основні напрями робіт із зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему. 26 квітня 2016 року указом Президента України було створено Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник[28] з метою збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів Полісся.

Сьогодні Енергетичною стратегією України на період до 2030, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. [29], обрано курс на розширення ядерної галузі, спорудження та введення в експлуатацію у період до 2030 р. нових ядерних енергоблоків, забезпечення виконання заходів та прийняття рішень щодо подовження експлуатації 11 діючих енергоблоків, передбачені вихідними проектами, вирішення проблемних питань ядерної енергетики. Такий курс на жаль свідчить, що наша держава так і не засвоїла уроків Чорнобиля.

Новий етап удосконалення ядерного законодавства України розпочався з підписанням у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої [30](далі - Угода). Відповідно до Угоди про асоціацію Співробітництво забезпечує високий рівень ядерної безпеки, чисте використання ядерної енергії в мирних цілях. Співробітництво охоплює весь спектр діяльності в галузі цивільної ядерної енергетики і всі стадії паливного циклу, аспекти безпеки ядерної енергії, готовність до надзвичайних ситуацій, а також питання охорони здоров'я, навколишнього середовища і нерозповсюдження ядерної зброї (Стаття 342).

Досить значна увага в Угоді приділена питанням подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Згідно із частиною третьою статті 342 Угоди співробітництво спрямовується на вирішення проблем, що виникли внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС, зокрема: а) план здійснення заходів на об'єкті «Укриття» (SIP) для перетворення наявного зруйнованого 4-го блоку (Об'єкт «Укриття») в екологічно безпечну систему; б) поводження з відпрацьованим ядерним паливом; в) дезактивація територій; г) поводження з радіоактивними відходами; д) моніторинг навколишнього середовища; е) інші питання, які можуть бути спільно погоджені, наприклад медичні, наукові, економічні, соціальні та адміністративні аспекти діяльності, спрямованої на мінімізацію наслідків катастрофи.

На сьогодні, 30 років по тому, Українським урядом робиться спроба перетворити зону відчуження навколо ЧАЕС у науково-екологічний парк та місце розташування відновлювальних джерел енергії. Так, Державне агентство України з управління зоною відчуження, Чорнобильський інститут досліджень і розвитку та EasyBusiness у 2016 році розробили інвестиційний проект Chornobyl Solar, який стосується будівництва у зоні відчуження парку сонячної електроенергії. Міністр екології та природних ресурсів України Остап Семерак повідомив, що на 20.03.2017 загалом Україна отримала 52 заявки від різних компаній на встановлення об'єктів сонячної енергетики у зоні відчуження. Заявки надійшли від компаній з Данії, США, Китаю, Німеччини, Франції, України, Білорусі [31].

Актуальність співпраці України з ЄС у сфері використання ядерної енергії зафіксовано в розпорядженні Кабінету Міністрів України “Про затвердження Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014-2017 роки” від 17 вересня 2014 року[32]. Вищенаведений нормативно-правовий акт передбачає розроблення, прийняття та впровадження нормативно-правових актів з метою імплементації положень цілого ряду Директив ЄС і серед яких є й ті, що стосуються сфери використання ядерної енергії: 1) Директива Ради 2006/117/Євратом від 20 листопада 2006 р. про нагляд та контроль за перевезенням радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива[33], 2) Директива Ради 2014/87/Євратом від 8 липня 2014 р., яка змінює Директиву 2009/71/Євратом, що встановлює для Співтовариства основи з ядерної безпеки ядерних установок[34], 3) Директива Ради 2013/59/Євратом від 5 грудня 2013 р., що встановлює основні норми безпеки для захисту від небезпеки, яка виникає від іонізуючої радіації, та припиняє дію Директив 89/618/Євратом, 90/641/Євратом, 96/29/Євратом, 97/43/Євратом та 2003/122/Євратом [35]. Імплементація зазначених директив передбачена Додатком 27 до Угоди (підрозділ «Ядерна енергетика» розділу 5 глави 1)

Висновки. Процес імплементації норм законодавства ЄС у сфері безпеки використання ядерної енергії дозволить виявити основні недоліки та механізми удосконалення національного законодавства. З урахуванням вищевикладеного, хотілося б відзначити, що імплементуючи норми ЄС у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки Україні, в першу чергу, необхідно звертати увагу на особливості національного законодавства у вищевказаній сфері та захист екологічних інтересів власних громадян з метою недопущення повторення Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу.

Список використаних джерел

1. Причини аварії на Чорнобильській АЕС – сайт про Чорнобильську зону відчуження [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://chornobyl.in.ua/uk/prichyny-avarii-chaes.html>
2. Декларації про державний суверенітет України: постанова Верховної Ради України від 16 липня 1990 року // Відомості Верховної Ради України. - 1990. - № 27. - Ст.106.
3. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28 лютого 1991 року // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 16. - Ст. 198.
4. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28 лютого 1991 року // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 16. - Ст. 200.
5. Концепція державного регулювання безпеки та управління ядерною галуззю в Україні: постанова Верховної Ради України від 15 січня 1994 року // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 18. - Ст.106.
6. Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї: Закон України від 1 липня 1968 року // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 47. - Ст. 421.
7. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
8. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8 лютого 1995 року // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - №12. - Ст.81.
9. Про поводження з радіоактивними відходами: Закон України від 30 червня 1995 року // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 27. - Ст.198.
10. Про видобування і переробку уранових руд: Закон України від 19 листопада 1997 року // Відомості Верховної Ради України. - 1998 - № 11-12. - Ст.39.
11. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання: Закон України від 14 січня 1998 року // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 22. - Ст.115.
12. Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії: Закон України від 11 січня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - №9. - Ст.68.
13. Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання: Закон України від 19 жовтня 2000 року // Відомості Верховної Ради. - 2001. - №1. - ст.1.
14. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення: Закон України від 13 грудня 2001 року // Відомості Верховної Ради. - 2002. - № 14. - ст.96.
15. Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення: Закон України від 8 вересня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 51. - Ст.555.

16. Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами від 5 вересня 1997 року(ратифікована Україною 20 квітня 2000 року) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - №31. – Ст.39.
17. Конвенція про ядерну безпеку від 17 червня 1994 року(ратифікована Україною 17 грудня 1997 року) // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - №16. – Ст.70.
18. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок від 6 травня 1987 року: Постанова Верховної Ради Про участь України у Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу 1980 року від 5 травня 1993 року // Відомості Верховної Ради. – 1993. - №24. - ст.262.
19. Про допомогу в разі ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації: конвенція від 26 вересня 1986 року // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1987. - №2. – Ст.19.
20. Конвенція про оперативне оповіщення про ядерну аварію від 26 вересня 1986 р // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1987. - №2. – Ст.19.
21. Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду від 21 травня 1963 року: Закон України Про приєднання України до Віденської конвенції про цивільну відповідальність за ядерну шкоду від 12 вересня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. - №44. - ст.242.
22. Проект Закону України «Про денонсацію Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50334.
23. Матеріали міжнародної конференції Атомна енергетика: 30 років після Чорнобиля [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.energoatom.kiev.ua/ua/actvts/nuclear/improvements/accident_prevention/45277protces_pdvischennya_bezpeki_aes_bezperervnim_yunedashkovskiyi_na_mjnarodnyi_konferentc_atomna_energetika_rokv_psllya_chor_nobilya_onovleno/
24. Запорізька АЕС отримала першу партію ядерного палива від американської Westinghouse [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dw.com/uk/%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B7%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%B0%D0%B5%D1%81-%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D1%83-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D1%8E-%D1%8F%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B0-%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-westinghouse/a-19066117>
25. Австралія поставлятиме ядерне паливо Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://regionews.ua/news/144758>
26. Про поводження з відпрацьованим ядерним паливом щодо розміщення, проектування та будівництва централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива реакторів типу ВВЕР вітчизняних атомних електростанцій: Закон України від 9 лютого 2012 року // Відомості Верховної Ради. – 2012 . - № 40 - Ст. 476.
27. Про загальнодержавну програму зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта" Укриття "на екологічно безпечну систему: Закон України від 15 січня 2009 року// Відомості Верховної Ради. – 2009 . - № 24 - Ст. 300.
28. Про створення Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника: указ Президента від 26 квітня 2016 року // Офіційний вісник Президента України - 2016. - № 14 - Ст. 323.
29. Енергетична стратегія України на період до 2030: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13>
30. [Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони \[Електронний ресурс\] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011)
31. Остап Семерак: Міжнародний ринок відновлювальної енергетики активно відреагував на пропозицію інвестувати у зону відчуження [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.kmu.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=249830254&cat_id=244277212
32. Про затвердження Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014-2017 роки: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року // Офіційний вісник України. – 2014. - № 77. - Ст. 2197.
33. Директива Ради 2006/117/Євратом від 20 листопада 2006 р. про нагляд та контроль за перевезенням радіоактивних відходів та відпрацьованого ядерного палива // Official Journal of the European Union L 337, 5.12.2006, pp. 21–32.
34. Директива Ради 2014/87/Євратом від 8 липня 2014 р., яка змінює Директиву 2009/71/Євратом, що встановлює для Співтовариства основи з ядерної безпеки ядерних установок // Official Journal of the European Union L 219, 25.7.2014, pp. 42–52.

35. Директива Ради 2013/59/Євратом від 5 грудня 2013 р., що встановлює основні норми безпеки для захисту від небезпеки, яка виникає від іонізуючої радіації, та припиняє дію Директив 89/618/Євратом, 90/641/Євратом, 96/29/Євратом, 97/43/Євратом та 2003/122/Євратом // Official Journal of the European Union L 013, 17.01.2014, pp. 42–52).

УДК 349.6:(502.6/7:34.03)(477)

ДО ПИТАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД

Черемнова А.

(кандидат юридичних наук, доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права Національного університету «Одеська юридична академія»)

***Анотація.** Статтю присвячено дослідженню правової природи юридичної відповідальності за порушення вимог природно-заповідного законодавства. Визначено поняття порушення природно-заповідного законодавства, проаналізовано особливості юридичної відповідальності за правопорушення у зазначеній сфері, сформульовані пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства*

***Ключові слова:** юридична відповідальність, природно-заповідний фонд, природно-заповідне правопорушення, таксова відповідальність.*

***Аннотация.** Статья посвящена исследованию правовой природы юридической ответственности за нарушение требований природно-заповедного законодательства. Определено понятие нарушения природно-заповедного законодательства, проанализированы особенности юридической ответственности за правонарушения в указанной сфере, сформулированы предложения по совершенствованию действующего законодательства.*

***Ключевые слова:** юридическая ответственность, природно-заповедный фонд, природно-заповедное правонарушение, таксовая ответственность.*

***Annotation.** The article is devoted to the study of the legal nature of legal liability for violation of the requirements of nature conservation legislation. The concept of violation of natural conservation legislation was determined, peculiarities of legal liability for offenses in this area were analyzed, proposals were made regarding the improvement of current legislation.*

***Key words:** legal liability, natural conservation fund, natural conservation offense, tax liability.*

Постановка проблеми. В еколого-правовій науці проблема юридичної відповідальності в сфері порушення вимог природно-заповідного законодавства є однією з головних і достатньо актуальних. Правова відповідальність за недотримання приписів природно-заповідного законодавства є складовою частиною інституту юридичної відповідальності в сфері екології, але разом з тим, має і свої особливості застосування. Для з'ясування правової природи юридичної відповідальності, що може наставати за порушення вимог природно-заповідного законодавства, необхідно визначитися з її поняттям і підставами, дослідити особливості застосування цивільної відповідальності. Підвищена юридична відповідальність за порушення режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також за знищення та пошкодження заповідних комплексів та їх ресурсів є запорукою збереження існуючих організаційно-правових форм заповідання.

Стан опрацювання. Дослідженням окремих аспектів правової природи юридичної відповідальності за порушення вимог екологічного законодавства присвятили наукові праці такі вчені-правознавці, як Балюк Г.І., Бевзенко В.М., Годованюк А.Й., Каракаш І.І., Ковтун О.М., Красилич Н.Д., Краснова М.В., Марич Х.М., Мунтян В.Л., Розовський Б.Г., Титова Н.І., Шемшученко Ю.С. та інші науковці. Водночас спеціальних досліджень особливостей юридичної відповідальності за порушення вимог природно-заповідного законодавства в юридичній літературі бракує.

Метою статті є виявлення особливостей застосування юридичної відповідальності за порушення вимог природно-заповідного законодавства і формулювання пропозицій щодо його удосконалення.